

2012/2013

Universiteit Twente
Conflict, Risico en Veiligheid

Student: A.L. Janssen, s1007858

Begeleiders:
Dr. S. Zebel
Dr J.M. Gutteling

**[HOE BEINVLOEDEN ERNST
VAN HET MISDRIJF EN
RELATIE MET DE DADER DE
BEREIDHEID VAN
SLACHTOFFERS TOT
SLACHTOFFER-
DADERBEMIDDELING?]**

25-01-2013

Inhoudsopgave

Abstract Nederlands	3
Abstract English	3
Hoe beïnvloeden ernst van het misdrijf en relatie met de dader de bereidheid van slachtoffers tot slachtoffer-daderbemiddeling?	4
Ernst van het misdrijf	6
Gedeelde identiteit.....	7
Intentie.....	9
Hypotheses	10
Methode.....	12
Deelnemers.....	12
Design.....	13
Procedure.....	13
Afhankelijke maten	14
Resultaten	18
Verklarende variabelen.....	19
Conclusie	21
Discussie.....	22
Literatuurlijst.....	25
Bijlagen	27

Abstract Nederlands

In Nederland heeft slachtoffer-daderbemiddeling een bijzondere positie omdat het, in tegenstelling tot het buitenland, buiten het strafproces staat. Slachtoffer en dader ontmoeten elkaar met professionele begeleiding op een neutrale plaats. Weinig slachtoffers nemen het initiatief tot slachtoffer-daderbemiddeling, dus is in dit onderzoek bekeken wat mogelijke slachtoffers zou kunnen bewegen tot deelname. De volgende onderzoeksvraag is opgesteld: op welke manier wordt de intentie tot slachtoffer-daderbemiddeling onder slachtoffers beïnvloed door de ernst van het misdrijf en de relatie met de dader? In experimenteel onderzoek werden de factoren ernst van het misdrijf en relatie met de dader gemanipuleerd. De intentie tot bemiddeling en strafvoorkeur na een misdrijf werden gemeten. Er werd een significante voorkeur voor bemiddeling gevonden bij hoge ernst en een voorkeur voor straf bij lage ernst, waar het tegenovergestelde werd verwacht. Er werd een marginaal significant hoofdeffect van relatie met de dader op strafvoorkeur gevonden, met een toenemende strafvoorkeur bij een toenemende relatie met de dader. Er zijn geen interactie-effecten gevonden.

Abstract English

In The Netherlands, victim-offender mediation has a special position because it has no explicit influence on the trial process. Victim and offender meet at a neutral place under professional guidance. Few victims take the initiative to restorative justice, so this study looked at what could motivate potential victims to participate in such meetings. The following question was asked: in what way do crime severity and shared identity influence the intention of victims to participate in restorative justice? In experimental research, the factors crime severity and shared identity were manipulated. The preferences for mediation and punishment were measured. A significant preference for mediation was found at high crime severity, and a preference for punishment at low severity, while the opposite was expected. There was a marginally significant main effect of shared identity and preference for punishment, with increasing preference to punishment with an increase in shared identity. This is in line with expectations. No interaction effects were found.

Hoe beïnvloeden ernst van het misdrijf en relatie met de dader de bereidheid van slachtoffers tot slachtoffer-daderbemiddeling?

Na een misdrijf kan het gebeuren dat de dader de behoefte voelt om in contact te komen met het slachtoffer of andersom. Als dit het geval is kan slachtoffer-dader bemiddeling gestart worden (van Burik, Heim, Hoogeveen, de Jong, Slump & Vogelvang, 2010). Wat slachtoffer-dader bemiddeling precies inhoudt en hoe dit in Nederland geregeld is, staat beschreven in de volgende alinea. Er wordt door slachtoffer-daderbemiddeling geprobeerd te voorzien in de behoeften van slachtoffers en daders. Slachtoffers ervaren bijvoorbeeld angst en woede en daders kunnen zich slecht voelen over zichzelf na een misdrijf. Tijdens bemiddeling kunnen beide partijen hun gevoelens uiten, waardoor ze geholpen worden in hun verwerking (Zebel, Elbersen & van Ruiten, 2010). Uit onderzoek van Van Burik et al. (2010) is gebleken dat het initiatief voor slachtoffer-daderbemiddeling in Nederland in 84% van de gevallen vanuit de daders komt. Dit zou kunnen komen doordat met name Slachtofferhulp Nederland slachtoffers moet wijzen op de mogelijkheid van bemiddeling met de dader. Er is gebleken dat een vrij grote groep juridische medewerkers slachtoffers niet standaard op de hoogte brengt van de mogelijkheid voor bemiddeling. Zij schatten zelf in dat slachtoffer-daderbemiddeling niet in het belang van het slachtoffer is, omdat het slachtoffer zegt te boos of angstig te zijn of aangeeft de dader nooit meer te willen zien (Zebel et al, 2010). Daarnaast is gebleken dat, hoewel juridische medewerkers van Slachtofferhulp slachtoffers wel graag goed willen voorlichten over de mogelijkheden van bemiddeling, zij dit soms vergeten (Zebel et al. 2010). Dit zijn echter “externe” redenen voor slachtoffers om geen deel te nemen aan bemiddeling (ze hebben geen betrekking op de gevoelens van het eigenlijke slachtoffer, maar op de mensen die ervoor moeten zorgen dat ze de mogelijkheid van bemiddeling kennen). Over de intrinsieke redenen die slachtoffers kunnen hebben voor deelname aan slachtoffer-dader bemiddeling is niet veel bekend. Wel is uit onderzoek (Gromet & Darley, 2011) gebleken dat politieke voorkeur van Amerikaanse burgers van invloed is op de voorkeur voor straffen of bemiddelen. Mensen met een conservatieve politieke voorkeur zien liever dat een dader gestraft wordt, terwijl mensen met een meer progressieve politieke voorkeur juist een voorkeur hebben voor bemiddeling. Of dit ook voor Nederlanders geldt is niet bekend. Ook kunnen bijvoorbeeld individuele sociaaldemografische gegevens (Aguilar, Balcells & Cebolla-Boado, 2011), normen en waarden (Wenzel, Okimoto, Feather & Platow, 2008), gedeelde identiteit en de ernst van het misdrijf (Gromet & Darley, 2009) een rol spelen in het bepalen van de voorkeur voor straffen of bemiddelen. Deze laatste twee variabelen zijn nog niet eerder onderzocht als voorspellers van de intentie van slachtoffers om deel te nemen aan

bemiddeling. Dit onderzoek zal zich daarom richten op de rol van gedeelde identiteit en ernst van het misdrijf (Gromet & Darley, 2009) als factoren die de intentie voor slachtoffer-dader bemiddeling van slachtoffers bepalen.

Stichting Slachtoffer in Beeld (SiB) organiseert in Nederland onder andere slachtoffer-dader bemiddeling, waarbij slachtoffer en dader elkaar onder goede begeleiding op een neutrale locatie ontmoeten. Overigens is een gesprek niet de enige manier van slachtoffer-daderbemiddeling waar SiB in voorziet, slachtoffer en dader kunnen elkaar ook bijvoorbeeld brieven sturen of wordt er voor pendelbemiddeling gezorgd (waarbij een medewerker van SiB boodschappen van slachtoffer naar dader overbrengt en andersom). Een eenmalig face-to-face gesprek komt echter het meest voor (Burik et al. 2010). Slachtoffer-dader bemiddeling is in Nederland bijzonder in de manier waarop het is opgezet. In veel andere landen is contact tussen het slachtoffer en de dader een onderdeel van het strafproces, waarbij de uitkomsten van dit contact gebruikt worden bij de strafuitspraak. In Nederland is dit niet het geval: slachtoffer-daderbemiddeling gebeurt los van (of parallel aan) het strafproces (Weijers, 2012). Het is bedoeld als een manier waarop slachtoffers en daders met elkaar in contact komen in een andere setting dan die van het misdrijf, waarbij acceptatie en verwerking centraal staan. Het is dus niet zo dat slachtoffer en dader “zomaar” bij elkaar in een kamer gezet worden, er gaat professionele begeleiding en voorbereiding aan vooraf. Er wordt dan bekeken of de betrokkenen om de juiste redenen een gesprek aan gaan en of belangen van beide partijen met elkaar te verenigen zijn. Als het slachtoffer bereid is te luisteren naar de dader en geen wraak wil nemen, en als de dader de verantwoordelijkheid wil nemen voor het misdrijf en excuses wil aanbieden, dan wordt er gesproken van “juiste redenen voor een gesprek”. De kans is dan het grootst dat het gesprek op een goede manier zal verlopen.

Omdat blijkt dat maar weinig slachtoffers het initiatief nemen voor slachtoffer-daderbemiddeling in Nederland, is het interessant om te kijken naar wat mogelijke slachtoffers zou kunnen bewegen tot bemiddeling. In vrijwel alle andere landen staat slachtoffer-daderbemiddeling in een andere context dan in Nederland, waardoor onderzoeken uit andere landen niet generaliseerbaar zijn naar de situatie in Nederland. Dit onderzoek hoopt bij te dragen aan dit ‘gat’ in de literatuur en praktijkkennis, door het beantwoorden van de volgende onderzoeksvraag: op welke manier wordt de intentie tot slachtoffer-daderbemiddeling onder slachtoffers beïnvloed door de ernst van het misdrijf en de relatie met de dader?

Ernst van het misdrijf

Uit onderzoek van Gromet en Darley (2009) is gebleken dat ernst van de misdaad en de mate waarin slachtoffer en dader het gevoel hebben dat ze een identiteit delen met name van invloed zijn op de voorkeur voor straffen als reactie op een misdrijf, of voor bemiddeling als reactie. Gromet en Darley spreken over twee approaches, die in verschillende onderzoeken naar voren zijn gekomen: de crime severity approach en de shared identity approach. De crime severity approach zal hier besproken worden, en de shared identity approach zal verderop toegelicht worden. Gromet en Darley (2009) stellen in het discussiedeel van hun artikel dat het interessant zou zijn om te kijken naar de manier waarop de shared identity approach en de crime severity approach zich gedragen ten opzichte van elkaar.

De crime severity approach houdt in dat mensen aan de hand van de ernst van de misdaad bepalen of zij liever zien dat de dader gestraft wordt, of dat ze de band met de dader zouden willen herstellen. Voorkeur voor herstel van de band met de dader zou in het geval van dit onderzoek dus leiden tot een voorkeur voor bemiddeling, voorkeur voor bestraffing van de dader dus juist niet. Opvallend was dat mensen eerder geneigd zijn om bemiddeling te kiezen na een ernstig misdrijf, als hun aandacht op bemiddeling gevestigd wordt tijdens het maken van een keuze. Als de aandacht hier niet op gevestigd wordt is de neiging tot straffen groter. Er blijkt wel dat mensen het belangrijk vinden dat de dader gestraft wordt. Ze willen na een ernstig misdrijf zowel bemiddeling als straf bereiken. Bij lage ernst is er minder neiging tot straffen en zien mensen dat vooral bemiddeling recht doet aan het misdrijf. Straffen vinden ze dan overbodig. Uit het bovenstaande wordt voor dit onderzoek verwacht dat slachtoffers eerder geneigd zijn te kiezen voor bemiddeling bij ernstige misdrijven, omdat ze voorafgaand aan het onderzoek gewezen worden op de mogelijkheid van bemiddeling. Daarnaast wordt er verwacht dat het andere effect dat Gromet en Darley (2009) beschrijven ook gevonden wordt: bij hoge ernst vinden respondenten het belangrijk dat de dader ook gestraft wordt. Bij misdaden met hoge ernst wordt dus verwacht dat de respondenten zowel straf als bemiddeling willen zien. In vergelijking met lage ernst zal de wens voor straf bij hoge ernst in verhouding hoger zijn (omdat straffen bij lage ernst als overbodig gezien wordt).

Er zijn verschillende definities van een ernstig of minder ernstig misdrijf. Er is hier gekozen voor de indeling die Alter, Kernochan en Darley (2007) hebben opgesteld. Hier wordt de ernst van een misdrijf ingedeeld op basis van harmfulness versus wrongfulness (respectievelijk is het misdrijf schadelijk voor slachtoffers en hun omgeving en/of moreel verwerpelijk). In de inleiding van het artikel wordt een voorbeeld gegeven. Een misdrijf is

moreel verwerpelijk als de ene man de andere man intentioneel neerschiet. Als dezelfde man nu weer schiet maar het slachtoffer struikelt en ontwijkt zo de kogel, is de morele verwerpelijkheid hetzelfde ondanks het feit dat de schade beperkter is. Als nu iemand op de schietbaan schiet en de kogel ketst af en raakt een toevallige voorbijganger die in het bereik van de schietbaan is gaan wandelen, geeft dit veel schade, maar is het dan ook moreel verwerpelijk? De schutter had hier immers niet de intentie iemand neer te schieten. Uit het onderzoek is gebleken dat wanneer een misdrijf zowel moreel verwerpelijk als schadelijk is, studenten misdadigers hogere straffen te geven dan wanneer een misdrijf alleen schadelijk is, maar niet moreel verwerpelijk. In dit onderzoek is dezelfde scheiding tussen ernstige en minder ernstige misdrijven aangehouden. Een ernstig misdrijf is een misdrijf met hoge morele verwerpelijkheid en een minder ernstig misdrijf heeft een lage morele verwerpelijkheid.

Gedeelde identiteit

De shared identity approach van Gromet en Darley (2009) houdt in dat mensen een voorkeur voor straffen of bemiddeling hebben door te kijken naar de overeenkomsten in identiteit die zij ervaren tussen slachtoffer en dader. Dit zou voor dit onderzoek dus betekenen dat slachtoffers die de daders kennen eerder geneigd zijn een voorkeur te hebben voor bemiddeling omdat zij een deel van hun identiteit delen (uit het feit dat ze elkaar kennen). Slachtoffers die daders niet kennen zouden dan geen voorkeur hebben voor bemiddeling (omdat zij geen identiteit delen). Gedeelde identiteit kan echter ook abstracter zijn. Slachtoffers en dader hoeven elkaar niet te kennen om toch identiteit te kunnen delen, bijvoorbeeld als ze beide tot dezelfde bevolkingsgroep horen of dezelfde nationaliteit hebben.

Wenzel, Okimoto, Feather en Platow (2008) hebben een literatuurstudie gedaan. Daarin worden verschillende opvattingen in de literatuur belicht. Een hiervan is de opvatting dat burgers die zich indenken dat ze slachtoffer zijn eerder geneigd zijn om te kiezen voor restorative justice (de Engelse term voor herstelrecht, vergelijkbaar met bemiddeling) als ze het gevoel hebben dat ze tot dezelfde groep behoren (en dus identiteit delen). Burgers hebben deze voorkeur omdat ze groepsnormen en –waarden hersteld moeten worden na een misdrijf dat gepleegd wordt door een groepslid. Deze normen en waarden worden volgens Wenzel et al (2008) door middel van restorative justice beter hersteld dan wanneer er gestraft wordt. Als ze minder het gevoel hebben dat ze identiteit delen zien ze liever dat de dader gestraft wordt, groepsnormen en waarden hoeven dan niet hersteld te worden. Dit komt overeen met het bovengenoemde over de shared identity approach van Gromet en Darley (2009).

Dit wordt bevestigd door de experimentele studie van Wenzel, Okimoto, Feather en Platow (2010): mensen zijn eerder geneigd te straffen als de dader uit de outgroup komt, omdat outgroup leden een bedreiging kunnen vormen voor de macht en status van het slachtoffer (uit de ingroup). Het belangrijkste aspect van recht doen wordt hier het toebrengen van een straf voor de outgroup dader die ervoor zorgt dat de macht/status-relatie tussen dader en slachtoffer hersteld wordt. Andersom wordt waargenomen dat mensen juist een bemiddelende voorkeur hebben als slachtoffer en dader tot dezelfde groep behoren, omdat ze in dit geval geacht worden dezelfde normen en waarden te delen. Deze verwachting bestaat niet voor outgroup leden omdat zij niet tot dezelfde groep behoren als de ingroup leden. Hierdoor is waargenomen dat wanneer een ingroup lid de normen en waarden schendt (in tegenstelling tot wanneer een outgroup lid dit doet), het belangrijkste aspect van recht het herstellen van de normen en waarden tussen slachtoffer en dader wordt.

Bemiddeling is bij uitstek geschikt voor het herstellen van normen en waarden omdat de focus hier ligt op herstel. Herstel van de pijn bij het slachtoffer, herstel van de dader door zijn/haar morele en sociale zelf op te bouwen, herstel van gemeenschappen en het repareren van sociale relaties. Hierdoor kunnen normen en waarden opnieuw bevestigd worden. Ook is het zo dat bij alleen straf de waarden en normen van de gemeenschap aan de dader worden “opgelegd”. Er blijft dan onzekerheid bestaan over de reden waarom mensen als de dader niet lijken te delen in de normen en waarden van de gemeenschap. Op deze manier blijft dreiging voor overtreding bestaan (Wenzel et al. 2008). Wenzel et al. (2008) stellen dat deze dreiging beter begrepen en verminderd kan worden na bemiddeling, waarmee normen en waarden hersteld worden. Wenzel et al. (2008, 2010) manipuleren in deze artikelen de ernst van een misdrijf niet, maar bekijken alleen de reactie van mensen na een misdrijf met lage ernst. In het onderzoek van Wenzel et al. uit 2010 bijvoorbeeld, moeten de respondenten zich inbeelden dat ze de eigenaars zijn van een winkel waarin geld uit de kassa wordt gehaald door een werknemer.

Er wordt in een ander artikel (Van Prooijen, 2006) genoemd dat de voorkeur voor straffen afhankelijk is van de mate waarin het zeker is dat de dader ook echt schuldig is aan het misdrijf. Als het niet zeker is dat de dader schuldig is, krijgen daders uit de ingroup (mensen waarvan je het gevoel hebt dat die lid zijn van dezelfde gemeenschap of groep waartoe jijzelf behoort) sneller het voordeel van de twijfel en vindt men straffen minder nodig dan wanneer de dader iemand uit de outgroup (iemand waarvan je niet het gevoel hebt dat die lid zijn van dezelfde gemeenschap of groep) is. Als het echter zeker is dat de dader schuldig

is, wordt er harder geoordeeld als die persoon uit de ingroup komt, mensen willen dan juist straffen. Dit doen ze om de machtspositie van de groep te herstellen of te behouden. Als de dader in dit geval uit de outgroup komt is de wens voor straf minder hoog, omdat de status van de groep in dit geval minder bedreigd wordt. Wat in dit artikel geldt voor de zekerheid van schuld kan ook voor de mate van ernst gelden. Zowel de zekerheid van schuld als de mate van ernst bepalen de bedreiging die de dader vormt voor de groep. Dit zogenoemde *black-sheep effect* wordt in meerdere artikelen beschreven, onder andere in de literatuurstudie van Wenzel et al. (2008). In dit artikel is het *black-sheep effect* een van de andere opvattingen die belicht wordt. De conclusies omtrent de voorkeur voor straffen of bemiddeling bij hoge en lage gedeelde identiteit komen hier overeen met de bevindingen van Van Prooijen (2006), wanneer er een hoge zekerheid is dat de dader het misdrijf heeft gepleegd.

Bij het opstellen van de hypothesen voor dit onderzoek is ervoor gekozen om de verwachtingen van Wenzel et al (2008, 2010) te volgen bij lage ernst. Voor de hypothesen met betrekking tot misdaden met hoge ernst is ervoor gekozen de verwachting te volgen die Van Prooijen (2006) formuleerde in het geval dat het zeker is dat de dader het misdrijf gepleegd heeft. Dit is gedaan omdat het hier zeker is dat de dader het misdrijf gepleegd is.

Intentie

Een belangrijk deel van deze onderzoeksvraag heeft betrekking op de intentie. Daarom is er eerst gekeken naar literatuur waarin beschreven wordt hoe een intentie ontstaat en hoe deze gevormd/beïnvloed kan worden. In de Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1992) worden verschillende factoren genoemd die meespelen in de beslissing van iemand om iets te gaan doen. Toegepast op slachtoffer-daderbemiddeling ziet het model er als volgt uit. Slachtoffer-daderbemiddeling is het gewenste/geplande gedrag. De intentie daarvoor is de belangrijkste voorspeller van het gedrag. Intentie wordt gevormd door attitude, subjectieve norm en self-efficacy. Attitude houdt in dit geval in: wat vindt iemand van slachtoffer-daderbemiddeling. Subjectieve norm betekent: wat vinden mensen in mijn omgeving van slachtoffer-daderbemiddeling. Self-efficacy is de mate waarin iemand zichzelf in staat acht slachtoffer-daderbemiddeling uit te voeren of eraan deel te nemen. Uit meta-analyse van Cooke en French (2008) naar deze theorie bleek dat attitude de grootste voorspellende waarde had voor intentie en dus voor gedrag.

De attitude van mensen over een bepaald onderwerp wordt positief beïnvloed door blootstelling aan dit onderwerp. Al langere tijd was bekend dat dit het geval was bij

onbewuste blootstelling aan een stimulus (Zajonc, 1968, Van Rooijen & Vlaender, 1981). Uit onderzoek van Kwak, Andras en Zinkhan (2009) is echter gebleken dat attitudes van mensen ook positief kunnen veranderen na actieve blootstelling aan een bepaald onderwerp. Actieve blootstelling houdt in dit geval in dat er een situatie gecreëerd wordt waarin respondenten bewust na moeten denken over dit onderwerp. Doordat attitude de grootste voorspellende waarde heeft voor intentie wordt de kans dat deze mensen voor bemiddeling kiezen, indien ze slachtoffer worden, groter.

Hypotheses

De variabelen die in de voorgaande paragrafen zijn besproken en de daarbij besproken verwachtingen zijn hier onder op een rij gezet en schematisch weergegeven.

De variabele gedeelde identiteit is ingedeeld in drie niveaus: onbekende, alleen gedeelde identiteit, gedeelde identiteit en relatie (dus als slachtoffer en dader elkaar al kenden ten tijde van het misdrijf). Het kan voorkomen dat slachtoffer en dader identiteit delen (doordat ze bijvoorbeeld allebei wonen en/of studeren in dezelfde stad, of doordat ze dezelfde leeftijd/huidskleur/achtergrond hebben) zonder dat ze elkaar persoonlijk kennen. Om te onderzoeken of het verschil maakt of mensen alleen een lidmaatschap tot een sociale groep delen of elkaar ook echt kennen (dus elkaar al eerder hebben gesproken/ontmoet), is het onderscheid gemaakt tussen de categorieën: alleen gedeelde identiteit en gedeelde identiteit en relatie. Dit is een exploratief aspect van deze studie. Ernst van de misdaad is ingedeeld in lage ernst en hoge ernst. De definities van lage ernst en hoge ernst zijn hierbij aangehouden zoals ze in de paragraaf ernst van het misdrijf beschreven staan.

Er zijn verschillende hypothesen opgesteld, namelijk:

- Er wordt een hoofdeffect van ernst op de intentie van de respondenten verwacht, met een significante hogere intentie tot bemiddeling bij lage ernst en voorkeur voor straf bij hoge ernst. (Wenzel et al. 2008, 2010. Van Prooijen, 2006)
- Er wordt een hoofdeffect van gedeelde identiteit op de voorkeur van de respondenten verwacht, met een significante voorkeur voor straf als er sprake is van gedeelde identiteit.
- Daarnaast wordt er een interactie-effect van ernst van de misdaad en gedeelde identiteit verwacht. Bij lage ernst van het misdrijf neemt de intentie tot bemiddeling toe naarmate men een sterkere relatie heeft met de dader, bij hoge ernst neemt de voorkeur voor straf juist toe naarmate men een sterkere relatie heeft met de dader.

Deze hypothesen zijn schematisch weergegeven in Tabel 1. De afhankelijke variabelen in dit onderzoek zijn emotie, intentie, attitude, subjectieve norm en self-efficacy. Hierbij zijn geen verwachtingen opgesteld en deze variabelen zijn dus niet meegenomen in de tabel. De onafhankelijke variabelen zijn: ernst van de misdaad en gedeelde identiteit.

Tabel 1. *Schematisch overzicht van de hypothesen die opgesteld zijn aan de hand van de literatuur.*

	Onbekende, geen gedeelde identiteit	Alleen gedeelde identiteit	Gedeelde identiteit en relatie
Lage ernst	Voorkeur voor straf	Intentie tot bemiddeling	Grote intentie tot bemiddeling
Hoge ernst	Voorkeur voor straf	Voorkeur voor straf	Grote voorkeur voor straf

Methode

Deelnemers

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden is er gebruik gemaakt van een vragenlijst. Deze vragenlijst is op internet gezet waarna en verspreid onder het netwerk van de onderzoeker. Dit bleek niet voldoende respondenten op te leveren, en dus is de vragenlijst op SONA-systems gezet. Met dit systeem vullen studenten van de Universiteit Twente vragenlijsten in voor zogenaamde proefpersoonpunten, die ze elk jaar moeten verdienen. Met het invullen van deze vragenlijst konden ze een halve punt verdienen. De vragenlijst is niet afgenomen onder echte slachtoffers van misdrijven, omdat dit in de praktijk niet uitvoerbaar bleek en omdat er ethische bezwaren tegen waren (kun je van slachtoffers vragen of ze het misdrijf willen herbeleven?). Er is daarom voor gekozen om gewone burgers te kiezen als respondenten. Deze burgers moesten zich inleven dat ze slachtoffer van een misdrijf waren. Ze moesten allemaal een van de zes scenario's lezen, waar ze willekeurig aan toegewezen waren. De scenario's zijn te vinden in de vragenlijst, die als bijlage 1 is toegevoegd.

In totaal ontvingen 222 personen uit het netwerk van de onderzoeker een uitnodiging voor het invullen van de vragenlijst voor dit onderzoek. 88 personen hebben hierna de vragenlijst ingevuld. Vervolgens is de vragenlijst op SONA-systems gezet. Studenten van de Universiteit Twente moeten in de eerste twee jaar van hun opleiding vijftien zogenoemde proefpersoonpunten halen. Deze punten halen ze door deel te nemen aan onderzoeken, waarvoor ze zich via SONA-systems moeten aanmelden. Hierdoor vulden 160 extra respondenten de vragenlijst in. In totaal waren er 247 respondenten begonnen aan de vragenlijst. Bij analyse van de antwoorden bleken 231 respondenten de vragenlijst ook te hebben afgemaakt. De respondenten die de vragenlijst niet hebben afgemaakt (n = 16) zijn niet meegenomen in de verdere analyse.

Vervolgens bleek nationaliteit van invloed te zijn op de antwoorden van de respondenten. Doordat de vragenlijst in SONA-systems was gezet, waren er ook respondenten met de Duitse of met een dubbele nationaliteit. In de manipulatie van gedeelde identiteit werd er uitgegaan van respondenten met de Nederlandse nationaliteit. Toen vervolgens bleek dat in de antwoordpatronen tussen Nederlanders en respondenten met Duitse of dubbele nationaliteit grote verschillen bestonden, is besloten alleen de antwoorden van Nederlanders mee te nemen in de verdere analyse.

De antwoorden op de relatiecheck vragen (die bedoeld waren als soort controle, de antwoorden op deze vragen waren namelijk gewoon in de scenario's te vinden) zijn hierna gecontroleerd. Hieruit bleek dat een aantal respondenten op deze vragen antwoorden hebben gegeven die niet overeenkomen met de scenario's. Hierdoor kon er niet vanuit gegaan worden dat deze mensen het scenario en de vragen met volledige aandacht gelezen en ingevuld hebben. Daarom zijn ook deze mensen zijn in verdere analyses niet meegenomen.

Na deze controles op nationaliteit en de manipulatiecheck resteerden er 151 respondenten. Hiervan was 115 (= 76,16%) vrouw, 120 deelnemers waren student. De aantallen in de verschillende condities liggen tussen de 18 en 38 respondenten. De verhouding man/vrouw en student/werkend waren volgens Chi-kwadraat toets niet anders over de condities verdeeld dan op basis van toeval kon worden verwacht. Met de antwoorden van deze respondenten zijn verdere analyses uitgevoerd.

Design

Het design van deze studie bestond uit twee between subjects factoren: gedeelde identiteit (onbekend vs. gedeelde identiteit vs. gedeelde identiteit en relatie) x ernst van het misdrijf (hoog vs. laag).

Procedure

Voorafgaand aan de vragenlijst hebben de respondenten gelezen wat Slachtoffer in Beeld doet en wat slachtoffer-dader bemiddeling inhoudt. Daarna zijn er een aantal demografische vragen gesteld. Aan de hand daarvan kon na het invullen van de vragenlijst gekeken worden in hoeverre de respondenten identiteit deelden met de daders. Vervolgens moesten de respondenten een scenario lezen. Voorafgaand aan het scenario werd uitgelegd dat zij zich zo goed mogelijk moesten inleven in het scenario. De respondenten werden willekeurig toegewezen aan een van de zes scenario. In de scenario's is onderscheid gemaakt tussen een misdrijf met hoge ernst en een misdrijf met lage ernst. Ook is in het scenario beschreven of het slachtoffer de dader wel of niet kende voor het misdrijf. Bij een aantal scenario's deelden dader en het slachtoffer identiteit en bij andere scenario's was dit niet het geval zijn. Op het feit dat slachtoffer en dader wel of geen identiteit delen is geen expliciete aandacht gevestigd. Hierna is de respondent nogmaals verteld dat zij zich zo goed mogelijk moest inleven in het scenario. Vervolgens zijn vragen gesteld over de verschillende afhankelijke variabelen die gemeten zijn in dit onderzoek. Deze afhankelijke variabelen worden hier onder uitgewerkt. Voor een overzicht van de gehele vragenlijst, zie bijlage 1.

Afhankelijke maten

Na elk scenario werden verschillende vragen gesteld met betrekking op de volgende onderwerpen: emotie (net na de misdaad, omdat emoties mogelijk een rol spelen in de voorkeur voor straffen of bemiddeling), voorkeur (voor straffen of bemiddeling). Hierdoor zal er een beeld verkregen worden van de motivatie van de respondenten om een voorkeur te hebben voor straffen of bemiddeling. Ook is er gevraagd naar de verschillende variabelen van de Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1991), die direct na het misdrijf gemeten werden. Aan het begin van de vragenlijst zullen demografische vragen worden gesteld, naar bijvoorbeeld leeftijd, beroep en nationaliteit van de respondenten. Op alle vragen over de afhankelijke variabelen moesten de respondenten op een 5-punts Likertschaal aangeven in hoeverre ze het eens waren met deze uitspraak. De vijf punten op de Likertschaal stonden voor de opties: Helemaal oneens, oneens, niet eens/niet oneens, eens, helemaal eens.

Emoties

Uit onderzoek van Zebel (2012) blijkt dat met name de emoties angst en woede beïnvloed worden door slachtoffer-daderbemiddeling. In dit onderzoek is gevraagd naar de emoties van de respondent, zodat gekeken kon worden of de emoties van de respondenten die zich inbeelden slachtoffer te zijn overeenkomen met de emoties van respondenten uit het onderzoek van Zebel, die echt slachtoffers waren.

Angst

Na het scenario moest de respondent vier vragen beantwoorden over de mate waarin hij/zij angst ervaart. Bijvoorbeeld: “ik ben bang voor de dader”. De vier vragen samen genomen bleken een betrouwbare schaal op te leveren ($\alpha = 0,88$). Cronbach's alfa kon niet worden verhoogd door verwijdering van een of meerdere items. Uit factoranalyse bleek dat de vragen die over angst gingen terug te voeren zijn op 1 factor (1 factor met eigenwaarde > 1 ; 72,95% van de variantie verklaard; alle items laadden $> 0,81$ op deze factor).

Woede

Na het scenario moest de respondent vier vragen beantwoorden over de mate waarin hij/zij woede ervaart. Bijvoorbeeld: “ik ben boos op de dader”. De vier vragen samen genomen bleken een betrouwbare schaal op te leveren ($\alpha = 0,77$). Cronbach's alfa kon niet worden verhoogd door verwijdering van een of meerdere items. Uit factoranalyse bleek dat de vragen die over woede gingen terug te voeren zijn op 1 factor (1 factor met eigenwaarde > 1 ; 61,01% van de variantie verklaard; alle items laadden $> 0,64$ op deze factor).

Factoren uit de Theory of Planned Behavior

De respondenten hebben vragen beantwoord over elk van de factoren van de theory of planned behavior: attitude, subjectieve norm, self-efficacy en intentie. Op deze manier kon bepaald worden hoe de intentie tot gedrag tot stand komt. Alle vragen waren gesloten.

Attitude

Over de attitude ten aanzien van slachtoffer-daderbemiddeling moest de respondent twee vragen beantwoorden. Er is bijvoorbeeld gevraagd: “Ik sta positief tegenover slachtoffer-daderbemiddeling”. De correlatie tussen de 2 items van vragenlijst die over deze variabele gingen bleek Pearson’s correlatie 0,74 te zijn, wat significant is bij $\alpha = 0,01$. Uit factoranalyse bleek dat de vragen die over attitude gingen terug te voeren zijn op 1 factor (1 factor met eigenwaarde > 1 ; 87,18% van de variantie verklaard; alle items laadden $> 0,93$ op deze factor).

Subjectieve norm

Met betrekking tot subjectieve norm moest de respondent drie vragen beantwoorden. Bijvoorbeeld: “Mijn omgeving zou mij steunen als ik zou willen deelnemen aan slachtoffer-daderbemiddeling”. De vier vragen samen genomen bleken een betrouwbare schaal op te leveren ($\alpha = 0,75$). Cronbach’s alfa kon echter worden verhoogd door verwijdering van het derde item ($\alpha = 0,87$). Uit factoranalyse bleek dat de vragen die over subjectieve norm gingen terug te voeren zijn op 1 factor (1 factor met eigenwaarde > 1 ; 88,21% van de variantie verklaard; alle items laadden $> 0,94$ op deze factor).

Self-efficacy

Over self-efficacy zijn drie vragen gesteld. Bijvoorbeeld: “Ik ben in staat om deel te nemen aan slachtoffer-daderbemiddeling”. De drie vragen samen genomen bleken een betrouwbare schaal op te leveren ($\alpha = 0,79$). Cronbach’s alfa kon niet worden verhoogd door verwijdering van een of meerdere items. Uit factoranalyse bleek dat de vragen die over self-efficacy gingen terug te voeren zijn op 1 factor (1 factor met eigenwaarde > 1 ; 70,80% van de variantie verklaard; alle items laadden $> 0,79$ op deze factor).

Intentie

Over de intentie van de respondent zijn vier vragen gesteld. Bijvoorbeeld: “Na zo’n misdrijf zou ik willen deelnemen aan slachtoffer-daderbemiddeling?”. De vier vragen samen genomen bleken een betrouwbare schaal op te leveren ($\alpha = 0,79$). Cronbach’s alfa kon niet worden verhoogd door verwijdering van een of meerdere items. Uit factoranalyse bleek dat de

vragen die over intentie gingen terug te voeren zijn op 1 factor (1 factor met eigenwaarde > 1 ; 61,69% van de variantie verklaard; alle items laadden $> 0,77$ op deze factor).

Straf

Na de vragen over bemiddeling, moesten de respondenten drie vragen beantwoorden over hun behoefte aan straf voor de dader. Een voorbeeldvraag is: “ik wil graag dat de dader gestraft wordt”. De drie vragen samen genomen bleken geen betrouwbare schaal op te leveren ($\alpha = 0,14$). Na verwijdering van een van de items, bleven er nog twee items over. Er is daarom gekeken naar de correlatie tussen deze twee items. Pearson’s correlatie is 0,57, en dit significant bij $\alpha = 0,01$. Uit factoranalyse bleek dat de vragen die over straf gingen terug te voeren zijn op 1 factor (1 factor met eigenwaarde > 1 ; 78,69% van de variantie verklaard; alle items laadden $> 0,89$ op deze factor).

Manipulatiechecks

Om te controleren of de manipulatie van de niveaus van ernst van het misdrijf en gedeelde identiteit gelukt zijn, is de respondent gevraagd aan te geven welke niveaus van gedeelde identiteit en ernst van het misdrijf hij/zij ervoer.

Ernst van misdrijf

Na het lezen van het scenario moesten de respondenten vijf vragen invullen over de ernst van het beschreven misdrijf. Bijvoorbeeld: “Ik vond het beschreven misdrijf ernstig”. De vijf vragen samen genomen bleken een betrouwbare schaal op te leveren ($\alpha = 0,77$). Cronbach’s alfa kon niet worden verhoogd door verwijdering van een of meerdere items. Uit factoranalyse bleek dat de vragen die over ernst gingen terug te voeren zijn op 1 factor (2 factoren met eigenwaarde > 1 ; 56,36% van de variantie verklaard; alle items laadden $> 0,30$ op deze factor).

Gedeelde identiteit

De respondenten moesten vijf vragen beantwoorden over de mate waarin zij het gevoel hadden identiteit te delen met de dader. Bijvoorbeeld: “ik zie overeenkomsten tussen mijzelf en de dader”. De vijf vragen samen genomen bleken een betrouwbare schaal op te leveren ($\alpha = 0,81$). Cronbach’s alfa kon niet worden verhoogd door verwijdering van een of meerdere items. Uit factoranalyse bleek dat de vragen die over gedeelde identiteit gingen terug te voeren zijn op 1 factor (1 factor met eigenwaarde > 1 ; 58,00% van de variantie verklaard; alle items laadden $> 0,62$ op deze factor).

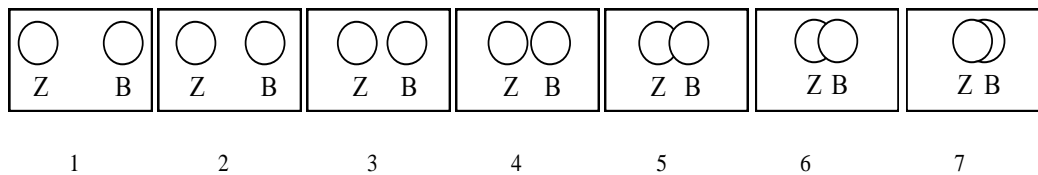

Relatie

Om te controleren of de respondenten het scenario goed hadden gelezen, werden er drie controlevragen gesteld over de relatie die de respondenten volgens het scenario hadden met de dader. Een voorbeeld vraag was: “volgens het scenario had ik deze dader al eerder gesproken voor het misdrijf plaatsvond”. De antwoordmogelijkheden waren: Ja en nee. Onderzocht werd of respondenten het correcte antwoord gaven op elke vraag over de relatie met de dader, zoals uit de verschillende condities kon worden verwacht.

Cirkelmaat

Na het scenario wordt de respondent gevraagd hoeveel afstand hij/zij ervaart tussen zichzelf en de dader. Dit wordt symbolisch weer gegeven in twee cirkels waarbij de ene cirkel de dader voorstelt en de andere cirkel het slachtoffer (figuur 1). De cirkels bevinden zich op verschillende afstanden van elkaar. De respondent moet aangeven in welke van onderstaande afbeeldingen hij zich het meest herkent. Dit was 1 vraag dus hierop is geen betrouwbaarheids- of factoranalyse toegepast.

Figuur 1. De afbeeldingen waarmee naar de cirkelmaat gevraagd werd.

Resultaten

In alle onderstaande analyses was de gebruikte toets ANOVA, met fixed factors ernst en gedeelde identiteit. De afhankelijke variabele is de variabele die genoemd wordt.

Manipulatiecheck ernst

Tijdens de analyses bleek dat de respondenten in de scenario's waarin hogere ernst was gemanipuleerd, ook daadwerkelijk hogere ernst rapporteerden op de ernstmaat ($M = 3,93$) dan respondenten in de lage ernst conditie ($M = 3,36$), $F(1,145) = 30,87$, $p < .001$. Er waren geen andere significante effecten. De manipulatie van ernst bleek hiermee dus succesvol.

Manipulatiecheck gedeelde identiteit

De manipulatie van gedeelde identiteit is niet gelukt, $F(2,145) = 0,94$, $p = 0,39$. De gemiddelden per conditie zijn in tabel 2 weergegeven. De verschillen tussen de condities waren niet significant.

Tabel 2. *De verschillende condities met gedeelde identiteit en de gemiddelde waargenomen gedeelde identiteit door de respondenten.*

Conditie	Gerapporteerde gedeelde identiteit
Geen gedeelde identiteit	2,10
Gedeelde identiteit	1,93
Gedeelde identiteit en relatie	2,01

Intentie tot bemiddeling

Er werd een hoofdeffect van ernst op de voorkeur van de respondenten verwacht, met een significante hogere intentie tot bemiddeling bij lage ernst. Bij de toets met betrekking op intentie tot bemiddeling is een significant hoofdeffect van ernst gevonden. Een hoge score betekent hier een hogere intentie tot bemiddeling. Het verschil tussen de score op intentie tot bemiddeling bij de lage ernst ($M = 3,24$) en de score bij de hoge ernst ($M = 3,59$) is significant, $F(1,145) = 7,11$, $p < 0,01$. Dit verschil komt niet overeen met de verwachting. Bij een score van 3,5 of hoger is er sprake van een lichte intentie tot bemiddeling. De score van 3 correspondeert met de neutrale antwoordoptie in de Likertschaal. Alles daarboven is dus (licht) positief ten opzichte van bemiddeling.

Er is geen significant hoofdeffect van gedeelde identiteit op de intentie tot bemiddeling gevonden: $F(2,145) = 1,53, p = 0,22$). Het interactie-effect van ernst en gedeelde identiteit op de intentie tot bemiddeling was niet significant: $F(2,145) < 1$.

Strafvoorkeur

Vervolgens is er gekeken naar de strafvoorkeur van de respondenten. Verwacht werd een hoofdeffect van ernst, met een significante voorkeur voor straf bij hoge ernst. Dit effect is niet gevonden: $M(\text{lage ernst}) = 4,46$ en $M(\text{hoge ernst}) = 4,39$. $F(1,145) = 0,52, p = 0,47$.

Ook werd er een hoofdeffect van gedeelde identiteit verwacht, met een significante voorkeur voor straf als er sprake is van gedeelde identiteit. De waarden voor de drie niveaus bij elkaar was: $F(2,145) = 2,801, p = 0,06$. Hier is sprake van een trend. In tabel 3 zijn de gemiddelde scores op strafvoorkeur zichtbaar op de verschillende niveaus. Bij verdere analyse blijkt het verschil tussen levels 2 en 3 (gedeelde identiteit en gedeelde identiteit & relatie) niet significant ($p = 0,92$), maar het verschil tussen level 1 en 3 (geen gedeelde identiteit en gedeelde identiteit & relatie) is de trend naar significantie sterker ($p = 0,055$). Deze trend komt overeen met de verwachting.

Tabel 3. *Gedeelde identiteits-condities en bijbehorende gemiddelde scores op strafvoorkeur.*

Conditie	Strafvoorkeur
Geen gedeelde identiteit	4,269
Gedeelde identiteit	4,498
Gedeelde identiteit en relatie	4,511

Het interactie-effect van ernst van de misdaad en gedeelde identiteit met de dader op de strafvoorkeur is niet significant: $F(2,145) = 1,72$ en $p = 0,18$.

Verklarende variabelen

Naast bovenstaande variabelen zijn andere afhankelijke variabelen getoetst. Over deze afhankelijke variabelen zijn geen hypothesen opgesteld. In Tabel 4 staat een overzicht van de verschillende afhankelijke variabelen en de bijbehorende F-waarden en significanties bij de fixed factors ernst en gedeelde identiteit. In Tabel 5 staat een overzicht van de gemiddelden van de variabelen die in Tabel 4 significant bleken te zijn. Alleen de gemiddelden waarvan de verschillen significant waren worden hier weergegeven. Hierbij is het van belang om te weten dat cirkelmaat een zevenpuntsschaal is. Hoe hoger de score, hoe kleiner de afstand die de respondent ervaart tussen zichzelf en de dader.

Tabel 4. *Verschillende verklarende variabelen en bijbehorende F-waarden en p-scores op hoofd- en interactie-effecten. * = significant verschillend*

Variabele	Hoofdeffect ernst		Gedeelde identiteit		Interactie-effect	
	F	p	F	p	F	p
Angst	44,03	< 0,01*	1,01	0,34	0,04	0,96
Woede	0,01	0,93	3,51	0,03*	0,02	0,99
Attitude	5,05	0,03*	0,03	0,72	2,23	0,11
Subjectieve norm	0,63	0,43	1,13	0,33	2,95	0,06
Self efficacy	0,26	0,61	2,42	0,09	1,54	0,21
Cirkelmaat	0,47	0,49	7,81	< 0,01*	1,19	0,31

Tabel 5. *Verklarende variabelen met gemiddelde scores, gesplitst op de condities. Alleen significante scores zijn weergegeven.*

Gemiddelden bij ernstcondities	Angst	Woede	Attitude	Cirkelmaat
Lage ernst	3,145	-	3,657	-
Hoge ernst	4,022	-	3,927	-
Gemiddelden bij identiteitscondities	Angst	Woede	Attitude	Cirkelmaat
Geen gedeelde identiteit	-	3,616	-	2,052
Gedeelde identiteit	-	3,794	-	1,766
Gedeelde identiteit en relatie	-	4,014	-	2,745

Uit nadere analyses blijkt dat de verschillen op woede vooral zit tussen de conditie geen gedeelde identiteit en de gedeelde identiteit en relatie conditie ($p < 0,01$). Het verschil tussen de gedeelde identiteit conditie en gedeelde identiteit en relatie conditie is niet significant ($p = 0,14$). Bij de nadere analyse van de cirkelmaat blijkt dat de verschillen zitten tussen de conditie zonder gedeelde identiteit en de gedeelde identiteit en relatie conditie ($p = 0,007$) maar ook het verschil tussen de gedeelde identiteit conditie en de gedeelde identiteit en relatie conditie is significant ($p < 0,01$).

Conclusie

In dit onderzoek werd verwacht dat de respondenten liever bemiddeling zouden willen bij misdrijven met lage ernst, en liever straf voor de dader zouden willen bij misdrijven met hoge ernst. Daarnaast werd verwacht dat de respondenten liever straf zouden willen zien als ze in de rol van slachtoffer meer identiteit delen met de dader. Er werden ook verwachtingen opgesteld voor de manier waarop deze twee verwachtingen op elkaar reageren. Zo werd er verwacht dat bij een misdrijf met lage ernst de voorkeur voor bemiddeling zou toenemen naarmate de gedeelde identiteit met de dader zou toenemen. Bij misdaden met hoge ernst werd juist verwacht dat de voorkeur voor straf toeneemt naarmate de gedeelde identiteit met de dader toeneemt.

Na de analyses bleek dat met betrekking tot de intentie tot bemiddeling het tegenovergestelde was gevonden van de verwachting. Het bleek dat de respondenten die een scenario met een misdrijf met hoge ernst moesten lezen een hogere intentie tot bemiddeling hadden, dan de respondenten die een scenario moesten lezen waarin een misdrijf met lage ernst werd beschreven.

Ook is gekeken naar de voorkeur voor straf. Er bleek dat de respondenten geen hogere of lagere voorkeur hadden voor straf bij hoge of lage ernst. Het bleek dat de wens voor straf steeds hoger werd, naarmate de gedeelde identiteit toenam. Het verschil tussen de respondenten die een scenario moesten lezen waarbij er helemaal geen gedeelde identiteit was, en de respondenten die een scenario moesten lezen waarbij er gedeelde identiteit en daarnaast een persoonlijke relatie met de dader was, was net niet significant. Als dit onderzoek was afgenomen onder meer respondenten, was het verschil mogelijk wel significant geweest.

De verwachting dat bij een misdrijf met lage ernst de intentie tot bemiddeling zou toenemen naarmate de gedeelde identiteit met de dader zou toenemen is niet uitgekomen. De verwachting dat bij misdaden met hoge ernst de voorkeur voor straf toeneemt naarmate de gedeelde identiteit met de dader toeneemt is ook niet uitgekomen.

Discussie

Allereerst zal er beschreven worden in hoeverre de resultaten van dit onderzoek generaliseerbaar zijn. Daarna zal er gekeken worden naar de algemene aspecten van dit onderzoek die de uitkomsten beïnvloed zouden kunnen hebben. Vervolgens worden de variabelen die deze uitkomsten kunnen hebben beïnvloed beschreven. Als laatste zal er gekeken worden naar de redenen dat een aantal van de verwachtingen niet uitkwamen. Er zal hiervoor worden teruggegrepen naar theorieën die in de inleiding zijn beschreven, maar die niet zijn gebruikt voor het opstellen van de hypothesen.

De generaliseerbaarheid van dit onderzoek is beperkt. In de uiteindelijke analyses zijn alleen de antwoorden van respondenten met de Nederlandse nationaliteit meegenomen. Daarnaast zijn de respondenten waarvan redelijkerwijs gedacht werd dat ze het scenario niet goed hadden gelezen zijn uit de analyse weggelaten. De respondenten die overbleven waren Nederlanders, voor het grootste deel student en vrouw. Ook waren de respondenten geen echte slachtoffers, maar burgers die zich moesten inbeelden dat ze slachtoffers waren. Bij het generaliseren van de onderzoeksresultaten moet hiermee rekening gehouden worden.

Daarnaast waren er na de selectie van de respondenten in een aantal condities niet zoveel respondenten. Het waren er wel voldoende om conclusies te kunnen trekken, maar met grotere aantallen wordt natuurlijk een hogere betrouwbaarheid verkregen. Misschien dat hogere aantallen respondenten dus de onderzoeksresultaten nog zouden kunnen beïnvloeden.

De opzet van het onderzoek kan een verklaring zijn voor het feit dat de verwachtingen niet altijd gevonden werden in de resultaten. Een van deze verklaringen is bijvoorbeeld het feit dat respondenten zich in moesten leven in een scenario. Hoewel uit de relatiecheck is gebleken dat veel respondenten het scenario goed hebben gelezen, is het nog maar de vraag of respondenten in het echt ook zo zouden reageren als ze verwachten op basis van inleving. Aangezien de meeste literatuur betrekking had op onderzoek waarin de ernst van het misdrijf niet gemanipuleerd was, of waarbij de respondenten daadwerkelijk slachtoffers waren, kan dit een verklaring zijn voor de gevonden verschillen op ernst. Daarnaast hebben echte slachtoffers misschien al ervaring met slachtoffer-daderbemiddeling en het zou kunnen dat zij daardoor beter hadden geweten of zij hier weer aan zouden willen deelnemen. Bovendien is echte ervaring met een misdrijf bepalender voor het maken van keuzes dan het lezen van het scenario en inleven in het slachtoffer. Voor vervolgonderzoek zou het misschien beter zijn als de vragenlijst werd afgenomen onder slachtoffers. Er moet dan wel eerst nagegaan worden of

slachtoffers het misdrijf dat ze zelf hebben meegemaakt voldoende kunnen loslaten om open te staan voor andere scenario's.

Daarnaast kwam er uit de analyses naar voren dat de manipulatie van de gedeelde identiteit conditie niet is gelukt. Nadat de vragen over dit onderwerp nogmaals bestudeerd zijn, bleek dat deze vragen niet goed geformuleerd waren en eerder de mate van begrip voor de dader hebben gemeten dan de mate van gedeelde identiteit. Dit wil dus niet per se zeggen dat de manipulatie is mislukt, maar eerder dat de vragen over dit onderwerp niet goed waren.

Het volgende hangt daarmee samen: de hier gebruikte vragenlijst kan onvolledig zijn geweest. Uit de factoranalyse bleek wel dat alle vragen per variabele waren terug te voeren op 1 factor, maar daarmee is niet gezegd dat alle aspecten van die factoren belicht zijn in de vragenlijst. Misschien zijn er wel andere aspecten van ernst van het misdrijf waar nu niet naar gevraagd is maar die wel veel invloed hebben op de intentie tot bemiddeling. Daarnaast bleek tijdens de analyse dat gedeelde identiteit geen invloed had op intentie tot bemiddeling. Dit zou kunnen komen doordat deze vragen niet valide waren (ze hebben niet gemeten wat ze hadden moeten meten). Voor vervolgonderzoek wordt er aangeraden een pilot-test te doen, zodat het eerder opgemerkt wordt als de vragenlijst misschien niet volledig of niet uitgebreid genoeg is.

Een positief punt van dit onderzoek is dat het een experimenteel onderzoek was. In verschillende onderzoeken was het effect van ernst op intentie tot bemiddeling onderzocht en in een aantal andere onderzoeken was het effect van gedeelde identiteit op intentie tot bemiddeling onderzocht. Nog niet eerder is er gekeken naar de wisselwerking tussen beide variabelen. Dit zou overigens ook een verklaring kunnen zijn voor de verschillen tussen de verwachtingen en de bevindingen: de verwachtingen zijn opgesteld aan de hand van artikelen waarin meestal niet uitgegaan werd van de wisselwerking tussen deze twee variabelen.

Andere mogelijke verklaringen voor de gevonden verschillen hangen misschien samen met de andere gemeten variabelen. Zo werd er waargenomen dat de ernst van het misdrijf grote invloed had op de ervaren angst. Ook bleek dat bij een misdrijf met hoge ernst, de attitude richting slachtoffer-daderbemiddeling positiever was dan bij een misdrijf met lage ernst. Bij een misdrijf met hoge ernst was er meer intentie tot bemiddeling; misschien hebben attitude en angst deze intentie via de mate van ernst wel beïnvloedt. Er zou dan sprake zijn van een medierende variabele. Ook opvallend was dat de respondenten meer woede voelden, hoe meer identiteit ze deelden met de dader. Misschien heeft dit ook wel invloed gehad op de

intentie tot bemiddeling. In de toekomst zou het daarom nuttig zijn om uit te zoeken of attitude en angst ook invloed hebben op de ernst die respondenten ervaren. Ook kan er dan gekeken worden of woede direct invloed heeft op de ervaren gedeelde identiteit. Voor Stichting Slachtoffer in Beeld betekent dit dat ze de intentie van slachtoffers tot bemiddeling misschien impliciet kunnen afleiden uit de emoties van het slachtoffer in combinatie met de ernst van het misdrijf. Dit kan voor hen betekenen dat ze gericht kunnen informeren en voorlichten.

In de inleiding worden een aantal tegenstrijdige theorieën aangehouden. Er is voor gekozen een aantal van deze theorieën te combineren. Er blijkt dat een aantal andere theorieën wel overeenkomen met de gevonden resultaten. Gromet en Darley (2009) beschrijven dat de intentie tot bemiddeling vooral bij een ernstig misdrijf toeneemt als slachtoffers op de mogelijkheid van bemiddeling worden gewezen. Bij een ernstig misdrijf willen respondenten zowel bemiddeling als straf, bij een misdrijf met lage ernst vinden ze bemiddeling overbodig. In dit onderzoek werd de aandacht van de respondenten gevestigd op bemiddeling, waardoor dus verwacht zou kunnen worden dat mensen na een ernstig misdrijf een hogere intentie tot bemiddeling hebben. Deze verwachting komt beter overeen met de resultaten. Dat mensen bij een ernstig misdrijf zowel bemiddeling als straf willen en straf overbodig vinden bij een minder ernstig misdrijf, is uit de resultaten niet naar voren gekomen (de behoefte aan straf voor de dader bleef gelijk).

Bij het opstellen van hypothesen kwam de theorie van Van Prooijen (2006) naar voren. Hierin wordt gesteld dat de wens voor straf en bemiddeling afhangt van de mate waarin het zeker is dat de dader ook echt het misdrijf gepleegd heeft. Als de dader zeker de pleger van het misdrijf is en uit de ingroup komt wordt er harder geoordeeld, mensen willen dan liever dat de dader gestraft wordt. Het is waarschijnlijk niet terecht geweest om deze theorie in het algemeen te gebruiken, omdat het als conditionele theorie geformuleerd was (als de dader echt het misdrijf heeft gepleegd, dan...).

In het algemeen zou er gezegd kunnen worden dat er bij het opstellen van de hypothesen meer gewicht is gehangen aan de theorieën die betrekking hadden op gedeelde identiteit, terwijl aan de hand van de resultaten bleek dat de theorieën over ernst van het misdrijf misschien meer invloed hebben gehad. Dat de validiteit van de vragen over gedeelde identiteit niet zo hoog zou kunnen zijn, zou hierop ook van invloed kunnen zijn.

Literatuurlijst

Aguilar, P., Balcells, L., & Cebolla-Boado, H. (2011). Determinants of attitudes toward transitional justice: An empirical analysis of the Spanish case. *Comparative Political Studies*, 44(10), 1397 – 1430.

Ajzen, I. (1992). The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 179 – 211.

Alter, A.L., Kernochan, J., & Darley, J.M. (2007). Transgression Wrongfulness Outweighs its Harmfulness as a Determinant of Sentence Severity. *Law Human Behavior*, 31, 319 – 355.

Burik, A. van, Heim, M., Hoogeveen, C., de Jong, B. J., Slump, B.J., & Vogelvang, B. (2010). Evaluatie slachtoffer-dadergesprekken: een onderzoek naar de landelijke implementatie van slachtoffer-dadergesprekken. Woerden: Adviesbureau Van Montfoort.

Carlsmith, K.M., Darley, J.M., & Robinson, P.H. (2002). Why Do We Punish? Deterrence and Just Deserts as Motives for Punishment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(2), 284 – 299.

Cooke, R., & French, D.P. (2008). How well do the theory of reasoned action and theory of planned behavior predict intentions and attendance at screening programmes? A meta-analysis. *Psychology and Health*, 23(7), 745 – 765.

Gromet, D.M., & Darley, J.M. (2011). Political Ideology and Reactions to Crime Victims: Preferences for Restorative and Punitive Responses. *Journal of Empirical Legal Studies*, 8(4), 830 – 855.

Gromet, D.M., & Darley, J.M. (2009). Retributive and restorative justice: Importance of crime severity and shared identity in people's justice responses. *Australian Journal of Psychology*, 61(1), 50 – 57.

Harris, N., Walgrave, L. & Braithwaite, J. (2004). Emotional dynamics in restorative conferences. *Theoretical Criminology*, 8(1), 191 – 210.

Kwak, H., Andras, T.L., Zinkhan, G.M. (2009). Advertising to “active” viewers: Consumer attitudes in the US and South Korea. *International Journal of Advertising*, 21(8).

Prooijen, J.W. van (2006). Retributive Reactions to Suspected Offenders: The Importance of Social Categorizations and Guilt Probability. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(6), 715 – 726.

Rooijen, L., van, & Vlaender, G.P. (1981). In sight, in mind: Improvement of attitudes through repeated exposure to stimuli. *Nederlands Tijdschrift voor de Psychologie en haar Grensgebieden*, 36(1), 7 – 20.

Weijers, I. (2012). *Slachtoffer-dadergesprekken. In de schaduw van het strafproces*. Den Haag: Boom / Lemma.

Wenzel, M., Okimoto, T.G., Feather, N.T., & Platow, M.J. (2008). Retributive and Restorative Justice. *Law Human Behavior*, 32, 375 – 389.

Wenzel, M., Okimoto, T.G., Feather, N.T., & Platow, M.J. (2010). Justice Through Concensus: Shared identity and preference for a restorative notion of justice. *European Journal of Social Psychology*, 40, 909 – 930.

Zajonc, R.B. (1968). Attitudinal effects of mere exposure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 9(2), 1-27.

Zebel, S. (2012). Verschenen in een bundel bewerkt door Ido Weijers (2012), getiteld: *Slachtoffer-dadergesprekken. In de schaduw van het strafproces* (pp. 21 – 44). Den Haag: Boom / Lemma.

Zebel, S., Elbersen, M., & Ruiten, S. van (2010). *De juridische dienstverlening: een goed moment? Onderzoek naar het informeren van slachtoffers bij Slachtofferhulp Nederland over de mogelijkheid van een slachtoffer-dadergesprek*. Ongepubliceerd manuscript, Universiteit Twente te Enschede.

Bijlagen

Bijlage 1: vragenlijst

Universiteit Twente
Faculteit Gedragwetenschappen, Psychologie
Drienerlolaan 5
7522 NB Enschede

Enschede, 31-10-2012

Beste deelnemer,

U bent gevraagd om deel te nemen aan een onderzoek waarin gekeken wordt naar wat gewone mensen zouden willen in het geval zij slachtoffer zouden worden van een misdrijf. Het betreft een bachelor these onderzoek, uitgevoerd door Anna Janssen onder begeleiding van dr. S. Zebel, in het kader van de opleiding Psychologie aan de Universiteit Twente.

Tijdens dit onderzoek vult u op de computer een aantal vragenlijsten in. Ook wordt u gevraagd of u zich wil inleven in een scenario. De bedoeling is dat u de vragen moet beantwoorden alsof u zich in de situatie zou bevinden die in het scenario beschreven wordt. Gedurende het invullen van de vragenlijst heeft u het recht om op elk moment te stoppen en uw toestemming tot deelname in te trekken.

Dit onderzoek heeft betrekking op slachtoffer-daderbemiddeling. Na een misdrijf in Nederland kunnen zowel slachtoffers als daders in aanraking komen met een aantal instanties. Als slachtoffers dit willen, kunnen zij aangemeld worden bij Slachtoffer in Beeld. Een van de dingen die Slachtoffer in Beeld aanbiedt is slachtoffer-daderbemiddeling. Dit houdt in dat zowel het slachtoffer als de dader begeleid worden, wat idealiter zal leiden tot een bemiddeld face-to-face gesprek tussen slachtoffer en dader. Dit wordt goed voorbereid: slachtoffer en dader zullen afzonderlijk deelnemen aan gesprekken met een bemiddelaar (slachtoffer en dader spreken beide met dezelfde bemiddelaar). Hieruit moet blijken of ze beiden de goede instelling hebben voor deelname aan bemiddeling. Het doel van dit onderzoek is te meten in hoeverre mensen de intentie hebben deel te nemen aan slachtoffer-daderbemiddeling na een misdrijf. Doordat u zich in dit onderzoek inleeft in een slachtoffer kan bepaald worden of bepaalde factoren bijdragen aan uw intentie tot deelname aan slachtoffer-daderbemiddeling. Dit kan vervolgens bijvoorbeeld in de praktijk toegepast worden.

Uw gegeven zullen volstrekt vertrouwelijk en anoniem verwerkt worden. Deze gegevens worden enkel gebruik voor dit onderzoek, zullen niet beschikbaar zijn voor anderen dan de onderzoeker en niet verstrekt worden aan derden. Deelname aan dit onderzoek is vrijwillig.

Als u op dit moment of na het onderzoek nog vragen heeft kunt u contact opnemen met a.l.janssen@student.utwente.nl

Heeft u dit begrepen en gaat u akkoord met deelname aan dit onderzoek? [ja/nee]
Bij nee: vragenlijst gaat door naar einde.

Bedankt dat u wilt deelnemen aan dit onderzoek. Bij het invullen van de vragenlijst is het belangrijk dat u in uw gedachten houdt dat slachtoffer-daderbemiddeling alleen plaatsvindt na uitgebreide begeleiding. Dan volgt nu de vragenlijst, die zal bestaan uit een aantal demografische vragen, vervolgens een scenario dat u moet lezen en daarna zullen er vragen gesteld worden die horen bij het scenario. Het is belangrijk dat u de vragen naar waarheid beantwoordt en dat u zo eerlijk mogelijk bent. Het invullen van de vragenlijst zal ongeveer 15 minuten duren. Succes!

Er volgen nu een aantal demografische vragen. Het is van belang dat u deze eerlijk invult.

Leeftijd [open]
Geslacht Man/vrouw
Nationaliteit Nederlands, Anders [open], Gedeeld [open]
Beroep Student/werkend, namelijk: [open]
Geboorteland Nederland/anders, namelijk: [open]
Geloofsovertuiging [open]
Bent u ooit slachtoffer geweest van een geweld- en/of vermogensmisdrijf? (een vermogensmisdrijf is een delict tegen iemands eigendom of bezit)
Ja/Nee
Kent u iemand in uw directe omgeving (familie/goede vrienden) die slachtoffer is geworden van geweld- en/of vermogensmisdrijf?
Ja/Nee
Bent u ooit dader geweest van een geweld- en/of vermogensmisdrijf?
Ja/Nee
Kent u iemand in uw directe omgeving (familie/goede vrienden) die dader is geweest van een geweld- en/of vermogensmisdrijf?
Ja/Nee

Binding met Nederland

Om te achterhalen of mensen zich verbonden voelen met de Nederlandse cultuur en gebruiken, volgen nu een aantal vragen over uw binding met Nederland en Nederlanders. Het is de bedoeling dat u voor iedere uitspraak aangeeft in hoeverre deze op u van toepassing is door een cijfer aan te vinken. (1=helemaal oneens, 5=helemaal eens)

Ik ben blij dat ik een Nederlander ben
Ik voel mij solidair met Nederlanders
Nederlander-zijn vormt een belangrijk onderdeel van hoe ik mijzelf zie
Ik denk vaak aan het feit dat ik een Nederlander ben
Het geeft me een goed gevoel om Nederlander te zijn
Ik voel mij verbonden met Nederlanders
Een belangrijk deel van mijn identiteit is het feit dat ik Nederlander ben
Ik vind dat Nederlanders veel hebben om trots op te zijn
Ik vind het aangenaam om Nederlander te zijn
Ik voel mij betrokken met Nederlanders
Ik heb veel overeenkomsten met de gemiddelde Nederlander
Nederlanders lijken veel op elkaar
Nederlanders delen veel overeenkomsten met elkaar
Ik lijk veel op de gemiddelde Nederlander

Hierna volgt het scenario.

Lees nu het onderstaande scenario goed door. Het is belangrijk dat u zich zo goed mogelijk inleeft in de situatie.

Scenario's: (per conditie krijgen de respondenten 1 scenario te lezen)

1. Geen gedeelde identiteit, lage ernst:

Stel je voor, je loopt met je nieuwe fotocamera door de straat waar je woont. Je wil foto's gaan maken van de omgeving waarin je woont om je nieuwe camera uit te proberen. Op het moment dat je een foto wil maken, komt iemand langs lopen die de camera uit je handen trekt en hard wegrent. Je belt de politie en de dief wordt gearresteerd. De dader blijkt een niet-westerse immigrant te zijn die je nog nooit eerder hebt gezien.

2. Gedeelde identiteit, lage ernst:

Stel je voor, je loopt met je nieuwe fotocamera door de straat waar je woont. Je wil foto's gaan maken van de omgeving waarin je woont om je nieuwe camera uit te proberen. Op het moment dat je een foto wil maken, komt iemand langs lopen die de camera uit je handen trekt en hard wegrent. Je belt de politie en de dief wordt gearresteerd. De dader blijkt een autochtone Nederlander te zijn die je nog nooit hebt gezien.

3. Gedeelde identiteit en relatie, lage ernst:

Stel je voor, je loopt met je nieuwe fotocamera door de straat waar je woont. Je wil foto's gaan maken van de omgeving waarin je woont om je nieuwe camera uit te proberen. Op het moment dat je een foto wil maken, komt iemand langs lopen die de camera uit je handen trekt en hard wegrent. Je belt de politie en de dief wordt gearresteerd. De dader blijkt een autochtone Nederlandse kennis van je te zijn, je hebt de dader wel eens zien lopen in de buurt en er regelmatig een praatje mee gemaakt.

4. Geen gedeelde identiteit, hoge ernst:

Stel je voor, je ligt 's nachts te slapen als je wakker schrikt. Er blijkt een inbreker in je huis te zijn. Je belt de politie en terwijl zij naar je toe komen roep je naar de inbreker. Hij schrikt van je en zegt je te zullen vermoorden als je nog wat zegt of in de buurt komt. Op dat moment arriveert de politie die de inbreker arresteert. Het blijkt dat de inbreker je laptop, fotocamera en sieraden had willen meenemen. De dader is een niet-westerse immigrant die je nog nooit eerder hebt gezien.

5. Gedeelde identiteit, hoge ernst:

Stel je voor, je ligt 's nachts te slapen als je wakker schrikt. Er blijkt een inbreker in je huis te zijn. Je belt de politie en terwijl zij naar je toe komen roep je naar de inbreker. Hij schrikt van je en zegt je te zullen vermoorden als je nog wat zegt of in de buurt komt. Op dat moment arriveert de politie die de inbreker arresteert. Het blijkt dat de inbreker je laptop, fotocamera en sieraden had willen meenemen. De dader blijkt een autochtone Nederlander te zijn die je nog nooit eerder hebt gezien.

6. Gedeelde identiteit en relatie, hoge ernst:

Stel je voor, je ligt 's nachts te slapen als je wakker schrikt. Er blijkt een inbreker in je huis te zijn. Je belt de politie en terwijl zij naar je toe komen roep je naar de inbreker. Hij schrikt van je en zegt je te zullen vermoorden als je nog wat zegt of in de buurt komt. Op dat moment arriveert de politie die de inbreker arresteert. Het blijkt dat de inbreker je laptop, fotocamera en sieraden had willen meenemen. De dader blijkt een autochtone Nederlandse kennis van je te zijn, je hebt de dader wel eens zien lopen in de buurt en er regelmatig een praatje mee gemaakt.

Als u het scenario goed heeft doorgenomen kunt u verder gaan naar de vragen. Nogmaals: het is van belang dat u dit scenario goed doorneemt!

Emoties. Nu volgen een aantal vragen over uw emoties na zo'n misdrijf.
(alle vragen zijn vijfpuntsschalen, 1=helemaal oneens, 5=helemaal eens)

Angst

Na zo'n misdrijf zou ik...
...bang zijn voor de dader
...bang zijn dat dezelfde situatie terugkomt
...meer angst in mijn leven ervaren dan ervoor
...angstig worden als ik aan de dader denk

Woede

Na zo'n misdrijf zou ik...
...boos zijn op de dader
...zou ik veel woede ervaren richting de dader
...meer woede ervaren in mijn leven dan ervoor
...boos zijn als ik aan het misdrijf terugdenk

Nu volgen enkele vragen over de houding van u en uw omgeving ten opzichte van slachtoffer-daderbemiddeling.

Attitude

Ik sta positief tegenover slachtoffer-daderbemiddeling
Ik vind slachtoffer-daderbemiddeling maar niks

Subjectieve norm

Mijn omgeving staat positief tegenover slachtoffer-daderbemiddeling
Mijn omgeving vindt slachtoffer-daderbemiddeling maar niks
Mijn omgeving mij steunen als ik zou willen deelnemen aan slachtoffer-daderbemiddeling na dit misdrijf

Self-efficacy

Na dit misdrijf zou ik in staat zijn deel te nemen aan slachtoffer-daderbemiddeling
Deelnemen aan slachtoffer-daderbemiddeling na dit misdrijf is iets dat ik niet kan
Slachtoffer-daderbemiddeling is iets dat bij mij past

Intentie

Na zo'n misdrijf zou ik graag antwoord willen van de dader op mijn vragen
Na zo'n misdrijf zou ik behoefte hebben om de dader te vertellen over de gevolgen van zijn daad
Na zo'n misdrijf zou ik me aanmelden voor slachtoffer-daderbemiddeling bij Slachtoffer in Beeld
Na zo'n misdrijf zou ik meer informatie over slachtoffer-daderbemiddeling willen ontvangen

Behoeftte aan straf voor de dader

Na zo'n misdrijf zou ik willen dat de dader wordt gestraft
Na zo'n misdrijf zou ik zowel slachtoffer-daderbemiddeling als straf voor de dader willen
Na zo'n misdrijf zou ik alleen slachtoffer-daderbemiddeling willen en geen straf voor de dader

Welke straf past het beste bij uw behoefte aan straf voor de dader? (vink 1 optie aan)

Geen straf
Werkstraf
Geldboete
Schadevergoeding
Voorwaardelijke gevangenisstraf
Gevangenisstraf

Nu volgen nog enkele vragen over het scenario zelf. Dit zijn de laatste vragen van deze vragenlijst.

Ernst van het misdrijf

- Ik vind het beschreven misdrijf ernstig
- Het beschreven misdrijf zou veel impact op mij hebben
- Het beschreven misdrijf zou veel schadelijke gevolgen hebben voor mij
- Het beschreven misdrijf vind ik verwerpelijk (afkeurenswaardig)
- Het lijkt me erg als mij dit zou overkomen

Gedeelde identiteit

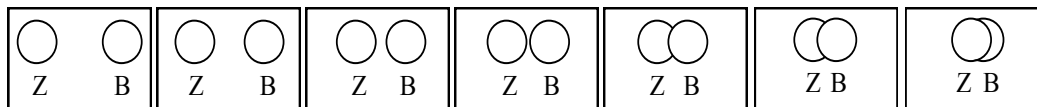
- Ik zie overeenkomsten tussen mijzelf en de dader
- De dader en ik zouden goed met elkaar overweg kunnen als hij geen dader was en ik geen slachtoffer
- De dader en ik delen dezelfde normen en waarden
- De dader en ik lijken op elkaar
- Ik begrijp de dader

Relatie met de dader

- Volgens het scenario kende ik de dader al voordat het misdrijf plaatsvond
- Volgens het scenario had ik deze dader al eerder gezien voordat het misdrijf plaatsvond
- Volgens het scenario had ik deze dader al eerder gesproken voordat het misdrijf plaatsvond

Cirkelmaat

Hieronder staat een symbolische weergave van de relatie met de dader. De cirkel waar een Z onder staat bent u Zelf, de letter B staat voor Buitenstaander (in dit geval de dader). De afbeeldingen beschrijven een grote afstand tussen u en de dader (afbeelding 1), naar geleidelijk een grote overeenkomst tussen u en de dader (afbeelding 7). Welke van deze afbeeldingen beschrijft de relatie die u ervaart tussen u en de dader het beste?

- 1   2   3   4   5   6   7

Hebt u nog opmerkingen ten aanzien van de vragenlijst? [open]

Bedankt voor uw deelname aan dit onderzoek. Als u op de hoogte gehouden wilt worden van de resultaten van het onderzoek kunt u hier uw e-mailadres invullen. [open]